

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ В СТОМАТОЛОГІЧНИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Протягом останніх трьох десятиліть на теренах України сталися відчутні зміни в системі надання стоматологічної допомоги населенню та підготовки фахівців стоматологічного профілю. З'явилося багато приватних медичних закладів, у тому числі стоматологічних, що дало населенню можливість вільно обирати лікаря-стоматолога, лікувальний заклад, а також форму оплати лікування. Розвиток системи добровільного медичного страхування теж посприяв комерціалізації стоматологічної медичної допомоги. Жорстка конкуренція, яка виникла між закладами на цій підставі, зумовила стрімкий розвиток профілактичної та естетичної стоматології, звуження та поглиблення спеціалізації, що, в свою чергу, потребує перманентної перепідготовки та підвищення кваліфікації як стоматологів, так і середнього медичного персоналу

Юрій Мочалов,
канд. мед. наук,
доцент ДВНЗ
«Ужгородський
національний
університет»

Ефективність національних систем охорони здоров'я, які наразі інтенсивно розвиваються, безпосередньо залежить від професійного рівня, підготовки, досвіду, раціонального використання в роботі медичного закладу середнього медичного персоналу, який становить більшу частину кадрових ресурсів медичної галузі.

Так, від сестринського персоналу залежить сукупна якість і ефективність наданих в медичному закладі послуг (допомоги). В умовах модернізації системи охорони здоров'я напрочуд важливим стає міжнародний досвід розвитку сестринських кадрів, а також дослідження процесів **соціалізації** середнього медичного персоналу.

ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОБОВ'ЯЗКИ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ В СТОМАТОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Стоматологічна допомога є одним із найбільш масових і, відповідно, одним із найбільш соціально значущих видів амбулаторно-поліклінічної медичної допомоги населенню. Тож профілактика стоматологічних захворювань та їх лікування і надалі залишаються пріоритетними завданнями діяльності національної галузі охорони здоров'я.

Зростання ваги превентивного напрямку стоматології зумовлює підвищення вимог до кадрового забезпечення стоматологічної служби. Давно відомі професійні ролі наповнюються новим змістом, у стоматологічній галузі медицини з'являються зовсім нові професії, наприклад — гігієніст стоматологічний. Відповідно, середні медичні працівники закладів стоматологічного профілю також змушені опанувати нові знання та навички. Однак система підготовки медичних кадрів недостатньо швидко реагує на потреби ринку праці. Досить повільно змінюється й нормативна база, яка визначає кваліфікаційні вимоги до фахівців галузі стоматології.

Медична сестра в сучасній стоматології — це основний і безпосередній помічник лікаря-стоматолога, і вона, безперечно, повинна володіти широким діапазоном спеціальних знань із усіх розділів стоматології, як-от:

1. Стоматологія терапевтична.
2. Стоматологія хірургічна.
3. Стоматологія дитячого віку.
4. Стоматологія ортопедична.
5. Ортодонтія.

Крім того, медична сестра має знати:

- ◆ організацію роботи стоматологічного відділення (кабінету) із забезпечення санітарно-протиепідемічного режиму;
- ◆ нормативні документи із санітарно-протиепідемічного режиму в стоматології;
- ◆ режим дезінфекції в стоматологічному відділенні (кабінеті);
- ◆ систему інфекційного контролю, інфекційної безпеки пацієнтів і персоналу в стоматології;
- ◆ методи і прийоми проведення дезінфекційних заходів;
- ◆ етапи обробки медичного інструментарію, обладнання;
- ◆ контроль якості дезінфекції, передстерилізаційного очищення, стерилізації;
- ◆ методи знезараження рук;
- ◆ заходи безпеки під час роботи з дезінфікуючими засобами;
- ◆ основи надання першої медичної допомоги в разі випадкових отруєнь дезінфікуючими засобами;
- ◆ шляхи передачі соціально небезпечних та інфекційних захворювань, їх профілактику;

- ◆ правила визначення частоти дихальних рухів, вимірювання артеріального тиску, підрахунку пульсу, вимірювання температури тіла, способи введення лікарських засобів в організм;
- ◆ шляхи виведення лікарських засобів з організму, значення індивідуальних особливостей організму, його стану для виявлення ознак впливу лікарських засобів — залежно від віку, статі, стану тощо;
- ◆ перелік лікарських засобів, які підлягають обов'язковому предметно-кількісному обліку;
- ◆ лікарські засоби, що підлягають зберіганню в холодильнику;
- ◆ лікарські засоби, несумісні в одному шприці;
- ◆ контроль якості ліків;
- ◆ правила дозування ліків;
- ◆ правила проведення ін'єкцій;
- ◆ правила збору системи для внутрішньовенного краплинного введення;
- ◆ ускладнення парентерального введення лікарських препаратів та алгоритм дій медичної сестри в разі його виявлення;
- ◆ гігієнічні заходи під час догляду за шкірою та слизовими оболонками;
- ◆ правила накладання зігріваючих компресів;
- ◆ застосування грілки й міхура з льодом;
- ◆ техніку подачі зволоженого кисню.

Відповідно до кваліфікаційних вимог сестринської справи медична сестра стоматологічного кабінету також має володіти такими професійними навичками:

1. Підготовка рук до виконання маніпуляцій.
2. Організація правильного використання й зберігання дезінфектантів у стоматологічному кабінеті (закладі).
3. Обробка стоматологічного інструментарію, обладнання.
4. Здійснення заходів контролю якості дезінфекції, передстерилізаційного очищення, стерилізації інструментарію й перев'язувального матеріалу.
5. Проведення утилізації разових медичних інструментів.
6. Здійснення заходів із обробки використаного перев'язувального матеріалу.
7. Дотримання запобіжних заходів і техніки безпеки під час роботи з дезінфікуючими засобами.
8. Надання першої медичної допомоги в разі отруєння дезінфікуючими засобами.
9. Підрахунок частоти дихання, вимірювання пульсу, артеріального тиску.
10. Правильне зберігання лікарських засобів.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Професійна роль медичної сестри в стоматології набула нового змісту — тепер це найчастіше асистент стоматолога, який допомагає працювати «в чотири руки», і саме таких претендентів на вакансії медичної сестри стоматологічного кабінету прагнуть бачити більшість роботодавців (до 53,8 % на ринку праці)

11. Здійснення венепункції, встановлення підшкірної, внутрішньошкірної ін'єкції, системи для внутрішньовенного вливання.

12. Виявлення побічних ефектів від лікарської терапії, ускладнень під час парентерального введення лікарських препаратів в організм.

13. Проведення гігієнічних заходів під час догляду за пацієнтом.

14. Накладання зігріваючого компресу, грілки, мішуру з льодом.

15. Налагодження подачі кисню за допомогою кисневої маски.

16. Виявлення психологічних проблем пацієнтів.

Важливого значення в роботі медичних сестер лікувально-профілактичних закладів стоматологічного профілю набуває гігієнічне виховання й навчання пацієнтів, зокрема дитячого віку.

Мета роботи більшості медичних закладів полягає в підвищенні ефективності лікувальних і профілактичних заходів шляхом активного інформування та навчання пацієнтів, тож досить часто санітарно-просвітницька робота медичної сестри починається вже з моменту першого відвідування пацієнта поліклінічного закладу й продовжується протягом усього періоду лікування.

Крім того, медична сестра може виконувати такі додаткові обов'язки:

1. Надавати пацієнтам роз'яснення й рекомендації щодо підготовки до різних видів додаткових методів клінічного обстеження.

2. Проводити роз'яснювальну роботу, бесіди з родичами пацієнтів і їх супроводжуючими особами.

3. Допомогати лікарям та адміністрації медичного закладу в проведенні обліку й аналізу результатів роботи окремих структурно-функціональних підрозділів та всього закладу в цілому.

4. Брати участь у плануванні санітарно-просвітницької роботи.

5. Проводити анкетування пацієнтів та їх батьків (на дитячому стоматологічному прийомі).

6. Вести облікову документацію щодо прийому пацієнтів, а також проведення занять і бесід з профілактики стоматологічних захворювань.

Найважливішою умовою ефективності роботи медичної сестри стоматологічного профілю є постійне підвищення її кваліфікації, вивчення нових нормативних матеріалів, професійної літератури. Тому слід залучати середній медичний персонал до участі в різноманітних професійних конференціях, семінарах, робочих нарадах тощо.

Сучасні тенденції розширення обов'язків середнього медичного персоналу в стоматології поширилися не тільки на сестринську ланку, а й на діяльність зубних техніків. Професійна роль медичної сестри в стоматології набула нового змісту — тепер це найчастіше асистент стоматолога, який допомагає працювати «в чотири руки», і саме таких претендентів на вакансії медичної сестри стоматологічного кабінету прагнуть бачити більшість роботодавців (до 53,8 % на ринку праці), адже така система прийому пацієнта в стоматологічних закладах не тільки сприяє більш продуктивній праці лікаря, але й істотно підвищує якість проведеного лікування.

СТАРША МЕДИЧНА СЕСТРА ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я СТОМАТОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Успішність роботи бюджетного або приватного стоматологічного закладу забезпечується багатьма складовими, серед яких — правильний підбір кваліфікованих кадрів та постійне підвищення їх кваліфікації.

На посаду старшої медсестри призначається одна із найбільш досвідчених медсестер із завершеною середньою медичною освітою, яка володіє організаційними здібностями, має стаж роботи не менше трьох років і вищу або першу кваліфікаційну категорію за однією з медсестринських спеціальностей. До обов'язків старшої медсестри, зокрема, належать: раціональна організація праці середнього й молодшого медичного персоналу й забезпечення виконання ними правил внутрішнього розпорядку. Обов'язки старшої медичної сестри регламентовані нормативними документами органів управління охороною здоров'я. Старша медсестра є в кожному відділенні будь-якого медичного закладу. Винятком може стати хіба що невелика стоматологічна клініка, однак це питання є дискусійним.

Якщо частково організаційна робота зі складання графіків роботи лікарів, асистентів стоматолога, медичних сестер і молодшого медичного персоналу (за наявності таких посад) може бути покладена на менеджера-адміністратора, то контроль обліку, розподілу, зберігання й використання витратних матеріалів, контроль за санітарно-гігієнічним станом відділення (закладу), стерилізацією може здійснювати лише старша медсестра.

У стоматологічному медичному закладі функціональні обов'язки старшої медсестри мають свої особливості. У невеликих стоматологічних закладах і центрах асистент стоматолога досить часто виконує обов'язки і помічника лікаря, і медичної сестри. У такому разі роботу асистентів стоматолога координує старша медична сестра. Вона відповідає за збереження медичного обладнання, інструментарію та їх правильне використання, за санітарно-гігієнічний стан клініки, перевіряє правильність і регулярність ведення журналів обліку стерилізації інструментів, «кварцування» кабінетів, контролює якість стерилізації та дотримання правил зберігання стерильних інструментів і матеріалів, перевіряє терміни зберігання витратних матеріалів, складає плани-заявки на медикаменти, стоматологічні матеріали, м'який і твердий інвентар.

Також до обов'язків старшої медсестри стоматологічної клініки входить робота з асистентами з підвищення їх кваліфікаційного рівня та особистих ділових якостей. Крім того, старша медсестра частково відповідальна за дотримання вимог щодо забезпечення прав пацієнтів.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! На посаду старшої медсестри призначається одна із найбільш досвідчених медсестер із завершеною середньою медичною освітою, яка володіє організаційними здібностями, має стаж роботи не менше трьох років і вищу або першу кваліфікаційну категорію за однією з медсестринських спеціальностей

Очевидно, що на старших медсестер стоматологічних клінік та стоматологічних відділень покладається досить висока відповідальність, проте в системі охорони здоров'я досі не організовано спеціалізованого навчання старших медсестер для роботи в стоматології, яке б охоплювало всі аспекти їх роботи. Через це часто кожна стоматологічна клініка, кожне стоматологічне відділення змушене самостійно навчати свою співробітницю для роботи на посаді старшої медсестри.

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ДЕОНТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ В СТОМАТОЛОГІЇ

Підвищення рівня комфорту пацієнта під час перебування в медичному закладі вважається одним із основних способів підвищення продуктивності праці, якості лікування та обслуговування. І в цьому важливу роль відіграє медсестра, яка зустрічає пацієнта, супроводжує його під час обстеження, асистує лікарю та проводить пацієнта.

Нині в окремих стоматологічних закладах активно відбувається заміна старих стереотипів взаємин лікаря й медсестри на нові, затребувані в сучасній медицині, однак часто лікар і надалі продовжує працювати самотужки, а асистент — просто присутній поруч. Здебільшого це можна пояснити низькою виконавчою дисципліною, недостатньою вимогливістю керівників і лікарів, проблемами підбору кадрів. Утім, причиною небажання адаптуватись до сучасних реалій може бути і вкорінена ідеологія сестринської справи — звичне, але застаріле уявлення медичних сестер про власну роль у лікувальному процесі, спілкуванні з пацієнтом і відносинах з лікарем. Так, чим більший стаж роботи медсестри, тим важче домогтися від неї чіткого виконання нових обов'язків, які з часом все більше уточнюються й розширюються — бути привітною, уважною в спілкуванні з кожним пацієнтом, рекламувати досягнення клініки, сприяти авторитету лікаря, відповідати створеному закладом іміджу.

Традиційно участь медсестри в лікуванні ґрунтується на двох принципах:

1. Медсестра виконує допоміжні функції, що забезпечують роботу лікаря.
2. Медсестра підтримує пасивний, відсторонений тип відносин з пацієнтом.

Відповідно до цих постулатів діють і принципи рольової поведінки:

1. Принцип функціонального розмежування.

Суть цього принципу полягає в тому, що обов'язки медсестри жорстко регламентовані й практично не дотичні до обов'язків лікаря. Дії медсестри лише передують діям лікаря, супроводжують їх або завершують. Випадки функціонального співробітництва та дублювання обов'язків можуть розглядатися як посягання зі сторони медсестри на сферу компетенції більш освіченого й відповідального колеги — лікаря. Це призвело до зниження відповідальності медсестер за результат лікування в цілому та дотримання норм

медичної етики. Принцип «розмежування обов'язків» дозволяє медсестрі самоусуватися від завдань внутрішнього маркетингу, психологічного та інформаційного супроводу пацієнтів, що відповідно фіксується свідомістю пацієнта й підкреслює пасивну, «тіньову» функцію «дівчини в масці»; її поведінка здається відстороненою, формальною, байдужою.

2. Принцип функціонального обмеження.

Цей принцип полягає в тому, що з переліку своїх обов'язків медсестра виконує лише ті, на які вказав лікар. Такий підхід, як і описаний вище, неоднозначний, оскільки позбавляє медичну сестру особистої відповідальності за доречність своїх дій — за це відповідає лікар. Медсестра стежить тільки за якістю й правильністю виконання того, що їй вказано зробити. Здавалося б, все правильно й логічно. Але якщо лікар на очах у медсестри припускається помилки? Так, принцип обмеження відносний і повинен застосовуватися гнучко залежно від ситуації з урахуванням досвіду, а також міжособистісних взаємовідносин у трудовому колективі клініки.

Вищезазначені принципи нині неактуальні, а **сучасна ідеологія надання стоматологічних послуг повинна ґрунтуватися на ідеях професійного партнерства лікаря й медсестри.**

Так, можна виокремити три сучасні принципи поведінки медсестри: самотійність, активність, ініціатива.

Принцип самотійності полягає в наданні медичній сестрі можливості:

1. Змінювати на свій розсуд поведінку залежно від ситуації — досвіду й особистих якостей лікаря, стану та особливостей пацієнта.

2. Відігравати власну роль (зустріч пацієнта, з'ясування його самопочуття після прийому тощо).

3. Приймати самотійні рішення й відповідати за їх реалізацію, наприклад, включатися в діалог лікаря й пацієнта, висловлювати свої аргументи.

4. Контролювати себе під час виконання функціональних обов'язків.

Принцип активності полягає у:

1. Випереджаючому «відображенні» під час взаємодії з лікарем, тобто в умінні розуміти його «без слів», передбачати рішення й дії.

2. Уважному ставленні до пацієнта, тобто в здатності заздалегідь попередити його про дискомфорт, роз'яснити свої дії задля уникнення тривоги.

Принцип ініціативи відображається в таких аспектах діяльності медсестри, як:

1. Творчий підхід до обов'язків — прагнення вдосконалити мануальні операції, знайти більш зручні для себе й лікаря способи їх здійснення.

2. Винахідливість — вміння знаходити рішення й діяти нестандартно в несподіваних і екстремальних ситуаціях.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! На рівень комфорту на прийомі впливає не тільки ставлення медсестри до пацієнта, а й її «спрацьованість» з лікарем (діада «стоматолог — асистент»)

На рівень комфорту на прийомі впливає не тільки ставлення медсестри до пацієнта, а й її «спрацьованість» з лікарем (діада «стоматолог — асистент»). Налагодження тісної співпраці лікаря та медсестри позитивно впливає на:

1. Здійснення маніпуляцій.
 2. Якість лікування.
 3. Досягнення прогнозованого естетичного результату.
 4. Усунення або зниження фізичного й психічного дискомфорту пацієнта.
- Ефективна взаємодія лікаря й медсестри реалізується у:
1. Обов'язковому професійному спілкуванні з пацієнтом на прийомі.
 2. Демонстрації досягнень закладу — технологій, матеріалів, професійних навичок персоналу, засобів сучасного знеболення, безпеки, естетики.
 3. Формуванні у пацієнта впевненості в адекватній ціновій політиці закладу.
 4. Стимулюванні адекватного сприйняття пацієнтом особистості й стилю роботи лікаря та медсестри.
 5. Спонуванні пацієнта стати постійним клієнтом.
 6. Спонуванні його до добровільних маркетингових ходів, тобто поширення серед близьких і знайомих позитивних відгуків про лікаря, медсестру, стоматологічну клініку.

У процесі спільної діяльності медсестра й лікар поступово взаємно адаптуються. Вони разом засвоюють або переймають один в одного мануальні навички, виробляють зручний стиль і темп їх виконання, вчать демонструвати пацієнтам схожі принципи спілкування. Процес такого взаємного професійного й особистісного «притирання» може відбуватися несвідомо та без особливої напруги, однак можливі й конфлікти.

Така професійна пара може виникнути випадково. Її утворюють люди, які мають подібні або взаємодоповнювальні риси характеру. Вони швидко починають розуміти один одного з півслова й обмінюються секретами майстерності. Такі тандеми з'являються нечасто, й у подібних випадках лікарі та медсестри дуже цінують своє партнерство й неохоче працюють з іншими колегами. Відповідно, якщо один учасник такої професійної пари переходить працювати в інший стоматологічний заклад, його партнер йде разом з ним.

Отже, сьогодні роль медичної сестри на стоматологічному прийомі змінена — ідеологія надання стоматологічних послуг ґрунтується тепер на ідеях професійного партнерства лікаря й медсестри. Нині лікарі-стоматологи повинні не лише вміти давати чіткі вказівки асистентам і медсестрам під час роботи, а й прислухатися й враховувати думку останніх. А медична сестра, в свою чергу, має працювати з лікарем «у чотири руки». Для прийняття правильних рішень у нестандартних ситуаціях, в яких часто доводиться працювати медичній сестрі, ефективного спілкування з пацієнтами та належного виконання своїх розширених обов'язків медична сестра повинна постійно самовдосконалюватись та підвищувати свій професійний рівень.

